

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
YVES'A BOTA
przedstawiona w dniu 28 lutego 2019 r.¹

Sprawa C-658/17

WB
przy udziale:
notariusz Przemysław Bac

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim (Polska)]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Rozporządzenie (UE) nr 650/2012 – Artykuł 3 ust. 1 lit. g) i i) – Pojęcie „orzeczenia” i „dokumentu urzędowego” w sprawach spadkowych – Artykuł 3 ust. 2 – Pojęcie „sądu” w sprawach spadkowych – Brak powiadomienia przez zainteresowane państwo członkowskie o traktowaniu notariuszy jako sąd – Pojęcie „funkcji sądowych” – Kwalifikacja prawna krajowego poświadczenia dziedziczenia – Rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 1329/2014 – Formularz i zaświadczenie

I. Wprowadzenie

1. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 ust. 1 lit. g) i i), art. 3 ust. 2 oraz art. 39 ust. 2, art. 46 ust. 3 lit. b) i art. 79 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego² oraz wykładni załączników 1 i 2 do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 1329/2014 z dnia 9 grudnia 2014 r. ustanawiającego formularze, o których mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012³.

2. Niniejszy wniosek został złożony w ramach sporu pomiędzy WB a polskim notariuszem, który odmówił wydania jej, dla celów uznania, wypisu aktu poświadczenia dziedziczenia po jej ojcu, którego jest ona spadkobierczynią, będącego jednym z zaświadczeń przewidzianych w rozporządzeniu nr 650/2012, potwierdzającego, że poświadczenie to jest bądź orzeczeniem, bądź dokumentem urzędowym w sprawach spadkowych.

¹ Język oryginału: francuski

² Dz.U. 2012, L 201, s. 107, sprostowania: Dz.U. L 344, 14.12.2012, s. 3 i Dz.U. L 60, 2.3.2013, s. 140.

³ Dz.U. 2014, L 359, s. 30, sprostowania: Dz.U. L 142, 6.6.2015, s. 34, Dz.U. L 9, 14.1.2016, s. 14, Dz.U. L 182, 7.7.2016, s. 58 i Dz.U. L 293, 28.10.2016, s. 65.

3. Zgodnie z prawem krajowym akt poświadczenia dziedziczenia zawiera listę spadkobierców i zapisobierców oraz potrzebne informacje dotyczące zakresu ich praw do spadku⁴ i w związku z tym stanowi podstawowy dokument w kontekście podziału spadku.

4. Niniejsza sprawa daje Trybunałowi sposobność przedstawienia użytecznych wyjaśnień doprecyzowujących pojęcia „orzeczenia” i „sądu” w rozumieniu rozporządzenia nr 650/2012, a w szczególności rozstrzygnięcia, czy notariusz, któremu prawo krajowe nadaje uprawnienie do sporządzania aktów poświadczenia dziedziczenia, wykonuje „funkcje sądowe”.

5. Na podstawie przeprowadzonej przeze mnie analizy proponuję, aby Trybunał udzielił Sądowi Okręgowemu w Gorzowie Wielkopolskim (Polska) odpowiedzi, że polski notariusz, któremu powierzono wydanie aktu poświadczenia dziedziczenia, nie wykonuje funkcji sądowych. Dokument, który sporządza, jest zdaniem przedstawiającego niniejszą opinię dokumentem urzędowym, a jego wypis może być opatrzony zaświadczeniem sporządzonym z wykorzystaniem formularza przewidzianego w art. 59 ust. 1 rozporządzenia nr 650/2012, zawartym w załączniku 2 do rozporządzenia wykonawczego nr 1329/2014 na wniosek każdej zainteresowanej osoby, chcącej wykorzystać ten dokument w innym państwie członkowskim.

II. Ramy prawne

A. Prawo Unii

1. Rozporządzenie nr 650/2012

6. Motywy 7, 20–22, 62, 67, 69 i 76 rozporządzenia nr 650/2012 stanowią:

„(7) Należy ułatwić prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego poprzez usuwanie przeszkód w swobodnym przepływie osób, które napotykają obecnie trudności w wykonywaniu przysługujących im praw w zakresie spraw spadkowych mających skutki transgraniczne. W europejskiej przestrzeni sprawiedliwości obywatele muszą być w stanie uregulować zawczasu swoje sprawy spadkowe. Prawa spadkobierców i zapisobierców, innych osób bliskich zmarłemu oraz wierzycieli spadkowych muszą zostać zagwarantowane w sposób skuteczny.

[...]

(20) Niniejsze rozporządzenie powinno respektować różne systemy regulujące kwestie dziedziczenia stosowane w państwach członkowskich. Do celów niniejszego rozporządzenia termin »sąd« powinien zatem być rozumiany szeroko, tak aby obejmował nie tylko sądy w dosłownym znaczeniu tego słowa, sprawujące funkcje sądownicze, lecz także notariuszy lub urzędy stanu cywilnego w niektórych państwach członkowskich, sprawujące w niektórych sprawach dotyczących spadku funkcje sądownicze, oraz notariuszy i przedstawicieli zawodów prawniczych, którzy w niektórych państwach członkowskich sprawują funkcje sądownicze w danej sprawie spadkowej na podstawie przekazania uprawnień przez sąd. Wszystkie sądy w rozumieniu niniejszego rozporządzenia powinny być związane zasadami jurysdykcji określonymi w niniejszym rozporządzeniu. Natomiast termin »sąd« nie powinien obejmować organów pozasądowych

⁴ Zobacz, odnośnie do różnorodności krajowych poświadczeń spadkowych w różnych państwach członkowskich i ich definicji, opinię rzecznika generalnego M. Szpunara w sprawie Oberle (C-20/17, EU:C:2018:89, pkt 23–25). W rozporządzeniu nr 650/2012, w art. 62 ust. 3, dotyczącym europejskiego poświadczenia spadkowego, używa się wyrażenia „dokument[y] wewnętrzn[e] wykorzystywan[e] do podobnych celów w państwach członkowskich”.

państwa członkowskiego uprawnionych na mocy prawa krajowego do zajmowania się sprawami spadkowymi, takich jak notariusze w większości państw członkowskich, w których zazwyczaj nie sprawują oni funkcji sądowych.

- (21) Niniejsze rozporządzenie powinno umożliwiać wszystkim notariuszom, którzy są właściwi w państwach członkowskich w sprawach spadkowych, wykonywanie tych uprawnień. To, czy notariusze w danym państwie członkowskim są związani zasadami jurysdykcji określonymi w niniejszym rozporządzeniu, powinno zależeć od tego, czy są oni objęci zakresem definicji »sądu« do celów niniejszego rozporządzenia.
- (22) Przepływ aktów sporządzanych przez notariuszy w sprawach spadkowych w państwach członkowskich powinien się odbywać na podstawie niniejszego rozporządzenia. Jeżeli notariusze sprawują funkcje sądowe, są oni związani zasadami jurysdykcji, a przepływ wydanych przez nich orzeczeń powinien się odbywać zgodnie z przepisami o uznawaniu, wykonalności i wykonywaniu orzeczeń. Jeżeli notariusze nie sprawują funkcji sądowych, nie są oni związani zasadami jurysdykcji, a przepływ wydawanych przez nich dokumentów urzędowych powinien być zgodny z przepisami o dokumentach urzędowych.

[...]

- (62) »Autentyczność« dokumentu urzędowego powinna być pojęciem autonomicznym, obejmującym takie kwestie jak prawdziwość tego dokumentu, wymogi formalne dokumentu, uprawnienia organu sporządzającego dokument oraz procedurę, na podstawie której sporządzono ten dokument. Powinna również obejmować elementy faktyczne stwierdzone przez właściwy organ w danym dokumencie urzędowym, takie jak fakt, że wskazane strony stały się przed tym organem we wskazanym dniu i że złożyły wskazane oświadczenia. Strona chcąc zakwestionować autentyczność danego dokumentu urzędowego powinna dokonać tego przed właściwym sądem państwa członkowskiego pochodzenia danego dokumentu urzędowego zgodnie z prawem tego państwa członkowskiego.

[...]

- (67) Szybkie, łatwe i skuteczne załatwienie sprawy spadkowej mającej skutki transgraniczne w Unii wymaga, by spadkobiercy, zapisobiercy, wykonawcy testamentów lub zarządcy spadku mogli łatwo wykazać swój status lub prawa i uprawnienia w innym państwie członkowskim, na przykład w państwie członkowskim, w którym znajduje się majątek spadkowy. Aby im to umożliwić, niniejsze rozporządzenie powinno przewidywać ustanowienie jednolitego poświadczenia – europejskiego poświadczenia spadkowego [...] – które byłoby wydawane w celu wykorzystania w innym państwie członkowskim. W trosce o poszanowanie zasady pomocniczości poświadczenie nie powinno zastępować wewnętrznych dokumentów, które mogą istnieć do podobnych celów w państwach członkowskich.

[...]

- (69) Korzystanie z [europejskiego] poświadczenia [spadkowego] nie powinno być obowiązkowe. Oznacza to, że osoby uprawnione do złożenia wniosku o wydanie poświadczenia nie powinny mieć takiego obowiązku, ale powinny mieć możliwość swobodnego korzystania z innych instrumentów dostępnych na mocy niniejszego rozporządzenia (orzeczeń, dokumentów urzędowych i ugód sądowych). Jednak żaden organ ani osoba, którym przedstawiono [europejskie] poświadczenie [spadkowe] wydane w innym państwie członkowskim, nie powinny być uprawnione do żądania przedstawienia orzeczenia, dokumentu urzędowego lub ugody sądowej zamiast poświadczenia.

[...]

(76) Jednocześnie, z myślą o ułatwieniu stosowania niniejszego rozporządzenia i o stworzeniu możliwości korzystania z nowoczesnych technologii komunikacyjnych, należy przewidzieć standardowe formularze zaświadczeń przedkładanych w związku z wnioskiem o stwierdzenie wykonalności orzeczenia, dokumentu urzędowego lub ugody sądowej, a także formularz wniosku o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego, jak i formularz samego poświadczenia”.

7. Zgodnie z art. 3 tego rozporządzenia:

„1. Do celów niniejszego rozporządzenia:

[...]

g) »orzeczenie« oznacza każdą decyzję w sprawach dotyczących dziedziczenia wydaną przez sąd państwa członkowskiego, niezależnie od nazwy takiej decyzji, w tym postanowienie w przedmiocie ustalenia kosztów postępowania wydane przez urzędnika sądowego;

[...]

i) »dokument urzędowy« oznacza dokument dotyczący dziedziczenia, który został oficjalnie sporządzony lub zarejestrowany jako dokument urzędowy w państwie członkowskim i którego autentyczność:

(i) dotyczy podpisu i treści dokumentu urzędowego; oraz

(ii) została stwierdzona przez organ publiczny lub inny organ uprawniony do tego przez państwo członkowskie pochodzenia.

2. Do celów niniejszego rozporządzenia termin »sąd« oznacza każdy organ sądowy i wszystkie inne organy oraz przedstawiciele zawodów prawniczych właściwych w sprawach spadkowych, którzy wykonują funkcje sądowe lub działają na podstawie przekazania uprawnień przez organ sądowy lub działają pod kontrolą organu sądowego, pod warunkiem że takie inne organy i przedstawiciele zawodów prawniczych zapewniają gwarancje bezstronności i prawa wszystkich stron do bycia wysłuchanymi oraz pod warunkiem, że ich orzeczenia na mocy prawa państwa członkowskiego, w którym działają:

a) mogą być przedmiotem zaskarżenia do organu sądowego lub ponownego rozpoznania przez organ sądowy; oraz

b) mają moc i skutek podobne do orzeczenia organu sądowego w takiej samej sprawie.

Państwa członkowskie powiadamiają Komisję o innych organach oraz przedstawicielach zawodów prawniczych, o których mowa w akapicie pierwszym, zgodnie z art. 79”.

8. Rozdział IV wymienionego rozporządzenia zatytułowany »Uznawanie, wykonalność i wykonywanie orzeczeń« zawiera m.in. art. 39 ust. 1 i 2, który stanowi:

„1. Orzeczenie wydane w państwie członkowskim jest uznawane w innych państwach członkowskich bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania.

2. Każda zainteresowana strona, która podnosi kwestię uznania orzeczenia jako główny przedmiot sporu, może w trybie postępowania przewidzianym w art. 45–58 wystąpić z wnioskiem o uznanie tego orzeczenia”.

9. Zgodnie z art. 43 tego rozporządzenia:

„Orzeczenia wydane w państwie członkowskim i wykonalne w tym państwie są wykonalne w innym państwie członkowskim, jeżeli na wniosek jakiegokolwiek zainteresowanej strony stwierdzono ich wykonalność w tym innym państwie członkowskim zgodnie z procedurą przewidzianą w art. 45–58”.

10. Artykuł 46 ust. 3 rozporządzenia nr 650/2012 stanowi:

„Do wniosku [o stwierdzenie wykonalności] załącza się następujące dokumenty:

- a) odpis orzeczenia spełniający warunki niezbędne do stwierdzenia jego autentyczności;
- b) zaświadczenie wydane przez sąd lub właściwy organ państwa członkowskiego pochodzenia, sporządzone z wykorzystaniem formularza przyjętego zgodnie z procedurą doradczą, o której mowa w art. 81 ust. 2, z zastrzeżeniem art. 47”.

11. Artykuł 59 ust. 1 tego rozporządzenia stanowi:

„Dokument urzędowy sporządzony w państwie członkowskim wywołuje w innym państwie członkowskim takie same skutki dowodowe jak w państwie członkowskim pochodzenia lub skutki dowodowe najbardziej z nimi porównywalne, o ile nie jest to w sposób oczywisty sprzeczne z porządkiem publicznym (ordre public) danego państwa członkowskiego.

Osoba, która chce wykorzystać dokument urzędowy w innym państwie członkowskim, może zwrócić się do organu sporządzającego ten dokument urzędowy w państwie członkowskim pochodzenia o wypełnienie formularza przyjętego zgodnie z procedurą doradczą, o której mowa w art. 81 ust. 2, określającego skutki dowodowe, jakie dany dokument urzędowy rodzi w państwie członkowskim pochodzenia”.

12. Zgodnie z art. 60 ust. 1 i 2 wymienionego rozporządzenia:

„1. Na wniosek zainteresowanej strony zgodnie z procedurą przewidzianą w art. 45–58 stwierdza się wykonalność w innym państwie członkowskim dokumentu urzędowego, który jest wykonalny w państwie członkowskim pochodzenia.

2. Do celów art. 46 ust. 3 lit. b) organ, który sporządził dokument urzędowy, wydaje na wniosek zainteresowanej strony zaświadczenie, wykorzystując formularz przyjęty zgodnie z procedurą doradczą, o której mowa w art. 81 ust. 2”.

13. Artykuł 62 tego samego rozporządzenia przewiduje:

„1. Niniejszym rozporządzeniem ustanawia się europejskie poświadczenie spadkowe [...], które jest wydawane w celu wykorzystania w innym państwie członkowskim i które rodzi skutki wymienione w art. 69.

2. Korzystanie z [europejskiego] poświadczenia [spadkowego] nie jest obowiązkowe.

3. [Europejskie] [p]oświadczenie [spadkowe] nie zastępuje dokumentów wewnętrznych wykorzystywanych do podobnych celów w państwach członkowskich. Jednak poświadczenie wydane w celu wykorzystania w innym państwie członkowskim rodzi także skutki wymienione w art. 69 w państwie członkowskim, którego organy wydały to poświadczenie zgodnie z niniejszym rozdziałem”.

14. Artykuł 79 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 650/2012 stanowi:

„1. Na podstawie powiadomień od państw członkowskich Komisja sporządza wykaz innych organów i przedstawicieli zawodów prawniczych, o których mowa w art. 3 ust. 2.

2. Państwa członkowskie powiadamiają Komisję o wszelkich zmianach informacji zawartych w tym wykazie. Komisja odpowiednio zmienia ten wykaz”.

15. Komisja nie otrzymała od Rzeczypospolitej Polskiej żadnej informacji dotyczącej wykonywania funkcji sądowych przez notariuszy⁵.

2. Rozporządzenie wykonawcze nr 1329/2014

16. Artykuł 1 ust. 1 i 2 rozporządzenia wykonawczego nr 1329/2014 stanowi:

„1. Formularz, który ma być stosowany w przypadku zaświadczenia dotyczącego orzeczenia w sprawach spadkowych, o którym mowa w art. 46 ust. 3 lit. b) rozporządzenia [...] nr 650/2012, wskazano w załączniku 1 jako formularz I.

2. Formularz, który ma być stosowany w przypadku zaświadczenia dotyczącego dokumentu urzędowego w sprawach spadkowych, o którym mowa w art. 59 ust. 1 i art. 60 ust. 2 rozporządzenia [...] nr 650/2012, wskazano w załączniku 2 jako formularz II”.

B. Prawo polskie

1. Prawo o notariacie

17. Sporządzanie aktów poświadczenia dziedziczenia przez polskich notariuszy jest uregulowane w art. 95a–95p ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie⁶ ze zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 13 grudnia 2013 r. (zwanej dalej „Prawem o notariacie”)⁷.

18. Zgodnie z art. 95b Prawa o notariacie:

„Przed sporządzeniem aktu poświadczenia dziedziczenia notariusz spisuje protokół dziedziczenia przy udziale wszystkich osób zainteresowanych, z uwzględnieniem art. 95ca”.

19. Artykuł 95c § 1 i 2 Prawa o notariacie stanowi:

„1. Przystępując do spisania protokołu dziedziczenia notariusz poucza osoby biorące udział w spisywaniu protokołu o obowiązku ujawnienia wszelkich okoliczności objętych treścią protokołu oraz o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych oświadczeń.

2. W protokole dziedziczenia zamieszcza się w szczególności:

1) zgodne żądanie poświadczenia dziedziczenia złożone przez osoby biorące udział w spisywaniu protokołu;

[...]”.

⁵ Zobacz pkt 62 niniejszej opinii.

⁶ Dz.U. nr 22, poz. 91.

⁷ Dz.U. z 2014 r., poz. 164.

20. Artykuł 95ca § 1 i 3 Prawa o notariacie stanowi:

„1. Na wniosek osoby zainteresowanej przy jej udziale notariusz sporządza projekt protokołu dziedziczenia.

[...]

3. Osoba zainteresowana może w oświadczeniu złożonym przed notariuszem, który sporządził projekt protokołu dziedziczenia, albo przed innym notariuszem potwierdzić dane zamieszczone w projekcie protokołu dziedziczenia i wyrazić zgodę na spisanie protokołu dziedziczenia zgodnie z jego projektem”.

21. Na podstawie art. 95e Prawa o notariacie:

„1. Po spisaniu protokołu dziedziczenia notariusz sporządza akt poświadczenia dziedziczenia, jeżeli nie ma wątpliwości co do istnienia jurysdykcji krajowej, treści właściwego prawa obcego, osoby spadkobiercy i wysokości udziałów w spadku, a w przypadku, gdy spadkodawca uczynił zapis windykacyjny – także co do osoby, na której rzecz spadkodawca uczynił zapis windykacyjny, i przedmiotu zapisu.

2. Notariusz odmawia sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia, jeżeli:

- 1) w stosunku do spadku został już uprzednio sporządzony akt poświadczenia dziedziczenia lub wydane postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku;
- 2) w toku sporządzania protokołu dziedziczenia ujawnią się okoliczności wskazujące, że przy jego sporządzeniu nie były obecne wszystkie osoby, które mogą wchodzić w rachubę jako spadkobiercy ustawowi lub testamentowi, lub też osoby, na których rzecz spadkodawca uczynił zapisy windykacyjne, albo istnieją lub istniały testamenty, które nie zostały otwarte lub ogłoszone;

[...]

4) w sprawie brak jurysdykcji krajowej ^[8].

3. Jeżeli spadek ma przyspaść jako spadkobiercy ustawowemu gminie lub Skarbowi Państwa, a przedstawione przez osobę zainteresowaną dowody nie są wystarczające do sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia, notariusz może sporządzić akt poświadczenia dziedziczenia dopiero po wezwaniu spadkobierców przez ogłoszenie dokonane na koszt osoby zainteresowanej. Przepisy art. 673 i art. 674 Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się odpowiednio”.

22. Zgodnie z art. 95j Prawa o notariacie:

„Zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia ma skutki prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku”.

8 Z dyskusji, która toczyła się podczas rozprawy, wynika, że wyrażenie „compétence des juridictions nationales”, będące wynikiem tłumaczenia wyrażenia „jurysdykcja krajowa”, jest powszechnie używane jako odnoszące się do kryteriów jurysdykcji międzynarodowej przypadającej sądom polskim, które to wyrażenie należy odróżnić od pojęcia „właściwości” odnoszącego się do wewnętrznego podziału kompetencji pomiędzy sądy polskie na podstawie prawa polskiego. [Przyp. tłum.: Rzecznik odnosi się w tym przypisie do tekstu art. 95e § 2 pkt 4 Prawa o notariacie przetłumaczonego na język francuski jako „en l'absence de compétence des juridictions nationales” i wyjaśnia znaczenie użytego w tłumaczeniu wyrażenia „compétence des juridictions nationales” (jurysdykcja krajowa), któremu przeciwstawia „compétence interne” (właściwość) w ramach wewnętrznego podziału kompetencji pomiędzy sądy polskie na podstawie prawa polskiego].

23. Artykuł 95p Prawa o notariacie stanowi:

„Ilekcroć w przepisach odrębnych jest mowa o postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, należy rozumieć przez to również zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia. Jeżeli ustawa wyznacza początek lub koniec biegu terminu na dzień uprawomocnienia się postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, należy rozumieć przez to również dzień zarejestrowania aktu poświadczenia dziedziczenia”.

2. Kodeks cywilny

24. Artykuł 1025 § 2 Kodeksu cywilnego stanowi:

„Domniemywa się, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku albo poświadczenie dziedziczenia, jest spadkobiercą”.

25. Zgodnie z art. 1027 Kodeksu cywilnego:

„Względem osoby trzeciej, która nie rości sobie praw do spadku z tytułu dziedziczenia, spadkobierca może udowodnić swoje prawa wynikające z dziedziczenia tylko stwierdzeniem nabycia spadku albo zarejestrowanym aktem poświadczenia dziedziczenia”.

26. Artykuł 1028 Kodeksu cywilnego stanowi:

„Jeżeli ten, kto uzyskał stwierdzenie nabycia spadku albo poświadczenie dziedziczenia, lecz spadkobiercą nie jest, rozporządza prawem należącym do spadku na rzecz osoby trzeciej, osoba, na której rzecz rozporządzenie następuje, nabywa prawo lub zostaje zwolniona od obowiązku, chyba że działa w złej wierze”.

3. Kodeks postępowania cywilnego

27. Artykuł 669¹ Kodeksu postępowania cywilnego stanowi:

„1. Sąd spadku uchyła zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia, jeżeli w odniesieniu do tego samego spadku zostało wydane postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku.

2. W przypadku zarejestrowania dwóch lub więcej aktów poświadczenia dziedziczenia w odniesieniu do tego samego spadku, sąd spadku na wniosek zainteresowanego uchyła wszystkie akty poświadczenia dziedziczenia i wydaje postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku.

3. Poza okolicznościami wskazanymi w § 1 i 2, uchylenie zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia jest dopuszczalne jedynie w przypadkach wskazanych w ustawie”.

28. Zgodnie z art. 679 tego kodeksu:

„1. Dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony, może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku, z zastosowaniem przepisów niniejszego rozdziału. Jednakże ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość.

2. Wniosek o wszczęcie takiego postępowania może zgłosić każdy zainteresowany.

3. W razie przeprowadzenia dowodu, że spadek w całości lub w części nabyła inna osoba niż wskazana w prawomocnym postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, sąd spadku, zmieniając to postanowienie, stwierdzi nabycie spadku zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym.

4. Przepisy § 1–3 stosuje się odpowiednio do zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia oraz do stwierdzenia nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego”.

III. Okoliczności sporu w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

29. WB – wnioskodawczyni w postępowaniu głównym – była jednym z uczestników postępowania, mającego za cel uzyskanie aktu poświadczenia dziedziczenia po jej ojcu, obywatelu polskim, zmarłym w dniu 6 sierpnia 2016 r., posiadającym miejsce swego ostatniego zwykłego pobytu w Polsce. Dokument ten został sporządzony w dniu 21 października 2016 r. przez polskiego notariusza zgodnie z prawem polskim.

30. Ze względu na to, że zmarły był przedsiębiorcą prowadzącym działalność gospodarczą na pograniczu polsko-niemieckim, wnioskodawczyni chciała wiedzieć, czy zdeponował środki pieniężne w jednym lub kilku bankach niemieckich, a jeśli tak, to w jakiej wysokości mogły wchodzić do masy spadkowej.

31. W tym celu w dniu 7 czerwca 2017 r. WB wniosła o wydanie jej wypisu aktu poświadczenia dziedziczenia sporządzonego przez notariusza wraz z zaświadczeniem potwierdzającym, że akt ten stanowi orzeczenie w sprawie spadkowej w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012, mającym postać formularza, którego wzór znajduje się w załączniku 1 do rozporządzenia wykonawczego nr 1329/2014. Na wypadek nieuwzględnienia wniosku głównego skarżąca wniosła o wydanie wypisu aktu poświadczenia dziedziczenia opatrzonego zaświadczeniem sporządzanym z wykorzystaniem formularza II znajdującego się w załączniku 2 do tego rozporządzenia, wykorzystywanym do celów zaświadczenia, że wydane poświadczenie stanowi dokument urzędowy w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. i) rozporządzenia nr 650/2012.

32. W protokole z dnia 7 czerwca 2017 r. zastępca notarialny odmówił wydania wypisu aktu poświadczenia dziedziczenia opatrzonego jakimkolwiek z żądanych zaświadczeń. Uzasadniając tę odmowę, podniósł w piśmie z dnia 12 czerwca 2017 r., że taki akt poświadczenia dziedziczenia jest „orzeczeniem” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012, ale z powodu braku, stosownie do art. 3 ust. 2 tego rozporządzenia, notyfikowania Komisji przez Rzeczpospolitą Polską notariuszy wydających akty poświadczenia dziedziczenia jako wykonujących czynności sądowe nie mógł wystawić zaświadczenia według wzoru formularza znajdującego się w załączniku 1 do rozporządzenia wykonawczego nr 1329/2014. Jeśli chodzi o wniosek alternatywny wnioskodawczyni, to zastępca notarialny wskazał, że uznanie aktu poświadczenia dziedziczenia za „orzeczenie” wyklucza uznanie go za „dokument urzędowy”, zatem choć warunki przewidziane w art. 3 ust. 1 lit. i) rozporządzenia nr 650/2012 zostały spełnione, wystawienie odpowiedniego zaświadczenia według wzoru formularza znajdującego się w załączniku 2 do rozporządzenia wykonawczego nr 1329/2014 nie było możliwe.

33. W uzasadnieniu zażalenia złożonego do Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim WB podniosła, że akt poświadczenia dziedziczenia spełniał wymogi uznania go za „orzeczenie” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012.

34. WB wskazała przede wszystkim, że akt poświadczenia dziedziczenia ma takie same skutki co prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, które służy wykazaniu posiadania statusu spadkobiercy. Następnie podniosła, że uznanie aktu poświadczenia dziedziczenia za „dokument urzędowy” wiąże się z większym ryzykiem odmowy przyjęcia, podczas gdy wydanie tego dokumentu uniemożliwia późniejsze uzyskanie przez nią postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Na koniec

wyraziła pogląd, że zaniechanie powiadomienia Komisji przez Rzeczpospolitą Polską o tym, że notariusze sporządzający akty poświadczenia dziedziczenia są przedstawicielami zawodów prawniczych, objętych zakresem znaczeniowym pojęcia „sądu” w rozumieniu art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia nr 650/2012 w związku z art. 79 tego rozporządzenia, nie przesądza o prawnym charakterze tych dokumentów.

35. Sąd odsyłający uważa, że rozstrzygnięcie w przedmiocie zażalenia WB wymaga w pierwszej kolejności potwierdzenia, że zaświadczenie sporządzone według wzoru załącznika 1 do rozporządzenia wykonawczego nr 1329/2014 może być wydane w odniesieniu do orzeczeń nienabierających waloru wykonalności.

36. W uzasadnieniu pytania pierwszego sąd odsyłający podnosi zwłaszcza, że brzmienie art. 46 ust. 3 lit. b) rozporządzenia nr 650/2012 w związku z art. 39 ust. 2 przemawiałoby za możliwością opatrywania zaświadczeniem każdego orzeczenia, w tym do orzeczeń nienabierających waloru wykonalności lub wykonalnych tylko w części. Potwierdzeniem słuszności tego poglądu miałyby być pkt 5.1 formularza I znajdującego się w załączniku 1 do rozporządzenia wykonawczego nr 1349/2014.

37. Jeśli chodzi o drugie pytanie prejudycjalne, sąd odsyłający podkreśla, że definicje pojęć „orzeczenie” i „sąd” w rozumieniu rozporządzenia nr 650/2012 wymagają doprecyzowania. Uważa on, z jednej strony, że polscy notariusze wydający akty poświadczenia dziedziczenia wykonują funkcje sądownicze w rozumieniu motywu 20 rozporządzenia nr 650/2012, bowiem pojęcie to w przypadku „legitymowania spadkobierców” należy interpretować w sposób autonomiczny w ramach tego rozporządzenia. Podkreśla w tym względzie, że weryfikowanie posiadania przymiotu spadkobiercy stanowi esencję postępowania spadkowego.

38. Z drugiej strony, sąd odsyłający zastanawia się, czy termin „orzeczenie” użyty w art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012 implikuje posiadanie przez instytucję wydającą orzeczenie kompetencji do rozpatrzenia sprawy potencjalnie spornej. Uważa on, że kwestia ta jest najistotniejsza w świetle dokonanej przez zastępcę notarialnego analizy jego roli oraz skutków poświadczenia, które sporządza. W tym względzie sąd odsyłający wyraża pogląd, że to skutki prawne postępowania w przedmiocie poświadczenia przymiotu spadkobiercy powinny decydować o prawnej kwalifikacji, a nie kwestia, czy organ wydający poświadczenie jest związany wnioskiem uczestników postępowania lub czy ten wniosek musi być zgodny.

39. Jeżeli chodzi o trzecie pytanie prejudycjalne dotyczące braku powiadomienia przez państwa członkowskie na podstawie art. 79 rozporządzenia nr 650/2012, sąd odsyłający uważa, że treść tego przepisu nie pozwala na jednoznaczne przesądzenie, czy ta notyfikacja ma charakter konstytutywny czy wyłącznie informacyjny. Podkreśla, że taka kwalifikacja nie powinna zależeć od decyzji państwa członkowskiego.

40. Jeżeli chodzi o pytania czwarte i piąte postawione Trybunałowi, sąd odsyłający wskazuje głównie, że jeżeli aktu poświadczenia dziedziczenia sporządzonego przez polskiego notariusza nie należy uważać za „orzeczenie”, to nie ulega wątpliwości, że spełnia on warunki uznania go za „dokument urzędowy” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. i) rozporządzenia nr 650/2012.

41. W tej sytuacji Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 46 ust. 3 lit. b) w związku z art. 39 ust. 2 rozporządzenia [nr 650/2012] należy rozumieć w ten sposób, że wydanie zaświadczenia dotyczącego orzeczenia w sprawie spadkowej, którego wzór stanowi załącznik numer 1 do rozporządzenia wykonawczego [nr 1329/2014], jest dopuszczalne także w odniesieniu do orzeczeń, które potwierdzają status spadkobiercy, ale nie podlegają (nawet w części) wykonalności?

- 2) Czy art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia [nr 650/2012] należy interpretować w ten sposób, że akt poświadczenia dziedziczenia sporządzany przez notariusza zgodnie z niespornym wnioskiem wszystkich uczestników postępowania poświadczeniowego, który wywiera skutki prawne prawomocnego postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku – taki jak akt poświadczenia dziedziczenia sporządzany przez notariusza polskiego – stanowi orzeczenie w rozumieniu tego przepisu?

a co za tym idzie,

czy art. 3 ust. 2 zdanie pierwsze [akapit pierwszy] rozporządzenia nr 650/2012 należy rozumieć w ten sposób, że notariusza sporządzającego tego rodzaju akt poświadczenia dziedziczenia należy uznać za sąd w rozumieniu ostatnio powołanego przepisu?

- 3) Czy art. 3 ust. 2 zdanie drugie [akapit drugi] rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że powiadomienie dokonywane przez państwo członkowskie zgodnie z art. 79 rozporządzenia ma walor informacyjny i nie jest warunkiem uznania przedstawiciela zawodu prawniczego właściwego w sprawach spadkowych, który wykonuje funkcje sądowe, za sąd w rozumieniu art. 3 ust. 2 [akapit pierwszy] rozporządzenia, jeśli spełnia on warunki wynikające z ostatnio powołanego przepisu?

- 4) W razie negatywnej odpowiedzi na pytanie 1, 2 lub 3:

czy art. 3 ust. 1 lit. i) rozporządzenia nr 650/2012 należy rozumieć w ten sposób, że uznanie krajowego instrumentu proceduralnego poświadczającego status spadkobiercy, takiego jak polski akt poświadczenia dziedziczenia, za orzeczenie w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012 wyklucza jego uznanie za dokument urzędowy?

- 5) W razie pozytywnej odpowiedzi na pytanie 4:

czy art. 3 ust. 1 lit. i) rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że akt poświadczenia dziedziczenia sporządzany przez notariusza zgodnie z niespornym wnioskiem wszystkich uczestników postępowania poświadczeniowego – taki jak akt poświadczenia dziedziczenia sporządzany przez notariusza polskiego – stanowi dokument urzędowy w rozumieniu tego przepisu?”.

IV. Analiza rzecznika generalnego

42. Spór dotyczy wydania jednego z zaświadczeń przewidzianych w rozporządzeniu nr 650/2012 dla wydawanych w sprawach spadkowych orzeczeń bądź dokumentów urzędowych.

43. Uważam za istotne podkreślenie, że wydawanie takich zaświadczeń jest przewidziane bądź dla orzeczeń dla celów ich uznania lub stwierdzenia ich wykonalności [art. 39 ust. 2, art. 43 i art. 46 ust. 3 lit. b) tego rozporządzenia] bądź dla dokumentów urzędowych ze względu na potrzebę ich wykorzystania w innym państwie członkowskim (art. 59 ust. 1 wymienionego rozporządzenia) lub dla celów stwierdzenia wykonalności tych aktów (art. 60 ust. 2 tego samego rozporządzenia).

44. Z okoliczności sprawy wynika, że wniosek WB o wydanie zaświadczenia został złożony w celu uzyskania w Niemczech uznania dowodu posiadania przez nią statusu spadkobiercy, którym to dowodem jest akt poświadczenia dziedziczenia sporządzony przez polskiego notariusza⁹.

45. O ile art. 59 ust. 1 akapit drugi rozporządzenia nr 650/2012 przewiduje, że zaświadczenie może być dołączone do dokumentu urzędowego w celu wykorzystania go w innym państwie członkowskim, w przypadku orzeczeń wydanych w państwie członkowskim wygląda to inaczej. Zgodnie z art. 39 ust. 2 i art. 46 ust. 3 lit. b) tego rozporządzenia zaświadczenie jest potrzebne jedynie w przypadku sporu, na poparcie wniosku o uznanie orzeczenia, który może być złożony przez każdą zainteresowaną stronę jako żądanie główne lub jako żądanie w kwestii wpadkowej.

46. W tym względzie można zauważyć, że sąd odsyłający nie odnotował wobec WB jakiegokolwiek odmowy uznania przez banki niemieckie, w których jej zmarły ojciec miał jakoby otworzyć rachunki, która to odmowa uzasadniałaby złożenie przez nią wniosku o wydanie zaświadczenia, w sytuacji gdy utrzymuje ona przede wszystkim, że akt poświadczenia dziedziczenia może być uważany za „orzeczenie” w rozumieniu rozporządzenia nr 650/2012.

47. Nasuwa się więc wiele uwag odnośnie do dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

A. W przedmiocie dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

48. Po pierwsze, jak przypomniiał Trybunał w wyroku Oberle, rozporządzenie nr 650/2012 znajduje zastosowanie do spraw spadkowych mających skutki transgraniczne¹⁰. Trybunał orzekł również, że rozporządzenie obejmuje swym zakresem stosowania krajowe poświadczenia spadkowe¹¹. Jednak stwierdzenie, że majątek znajduje się w innym państwie członkowskim, nie jest konieczne, aby domagać się zaświadczenia dla celów uznania orzeczenia lub wykorzystania dokumentu urzędowego. Ta sprawa pokazuje wręcz, że wykazanie statusu spadkobiercy może okazać się konieczne w celu zweryfikowania, czy majątek jest położony w innym państwie członkowskim¹².

49. Po drugie, wniosek o wydanie zaświadczenia nie zależy od przedstawienia dowodu wszczęcia w innym państwie członkowskim postępowania w celu uznania orzeczenia.

50. Po trzecie, jak podkreśla sąd odsyłający poprzez swoje czwarte pytanie, wybór pomiędzy uznaniem aktu poświadczenia dziedziczenia za „dokument urzędowy” bądź za „orzeczenie” w rozumieniu rozporządzenia nr 650/2012 jest wyborem pomiędzy rozwiązaniami wzajemnie się wykluczającymi.

51. Wobec powyższego wszystkie wątpliwości co do czysto hipotetycznego charakteru pytań, a zatem i co do ich dopuszczalności można by uznać za rozwiane.

⁹ Należy zauważyć, że WB zdecydowała, że nie będzie ubiegać się o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego, które zostało ustanowione specjalnie w odpowiedzi na potrzebę łatwego udowodnienia przez spadkobierców ich statusu lub ich praw (zob. motyw 67 rozporządzenia nr 650/2012). Jak przypomniiał Trybunał w wyroku z dnia 21 czerwca 2018 r., Oberle (C-20/17, zwanym dalej „wyrokiem Oberle”, EU:C:2018:485, pkt 47), korzystanie z tego poświadczenia nie jest obowiązkowe, a poświadczenie to nie zastępuje dokumentów krajowych. W swoich uwagach na piśmie złożonych krótko po wydaniu wyroku z dnia 1 marca 2018 r., Mahnkopf (C-558/16, EU:C:2018:138), zastępca notarialny podniósł, że sprawa ta pokazuje, z jakimi problemami interpretacyjnymi dotyczącymi zakresu praw spadkobierców trzeba niekiedy się borykać, co stawia w pozycji uprzywilejowanej dokumenty krajowe.

¹⁰ Punkt 32 wyroku Oberle. Zobacz zwłaszcza odnośnie do terminu „transgraniczne” brzmienie motywów 7 i 67 rozporządzenia, których dotyczy ten punkt.

¹¹ Punkt 30 wyroku Oberle.

¹² W tym względzie ponownie wydaje mi się słuszne szukanie podobieństwa z europejskim nakazem aresztowania, jak zaproponowałem to w pkt 32 opinii w sprawie Zulfikarpašić (C-484/15, EU:C:2016:654). Zresztą przed wydaniem wyroku Oberle dyskusja na temat zakresu stosowania rozporządzenia nr 650/2012 mogła rzeczywiście budzić obawy co do nieuznawania skutków poświadczenia krajowego.

B. Co do istoty

52. Moim zdaniem należy zbadać najpierw łącznie drugie i trzecie pytanie prejudycjalne, ponieważ stwarzają one Trybunałowi okazję sprecyzowania, czy akt poświadczenia dziedziczenia wydawany przez polskiego notariusza można uznać za „orzeczenie” wydane przez „sąd” w rozumieniu rozporządzenia nr 650/2012, i ponieważ od tej kwalifikacji zależy bezpośrednio odpowiedź zarówno na pytanie pierwsze, jak i na czwarte oraz piąte.

1. Pojęcia „orzeczenia” i „sądu”

53. Należy przypomnieć, że art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012 definiuje „orzeczenie” jako każdą decyzję w sprawach dotyczących dziedziczenia wydaną przez sąd państwa członkowskiego, niezależnie od nazwy takiej decyzji, w tym postanowienie w przedmiocie ustalenia kosztów postępowania wydane przez urzędnika sądowego.

54. Zatem należy podkreślić, że po pierwsze w odróżnieniu od postanowienia urzędnika sądowego w przedmiocie kosztów postępowania, które może podlegać wykonaniu w innym państwie członkowskim i do którego odnosi się ten artykuł¹³, brak jakiegokolwiek doprecyzowania odnośnie do poświadczenia statusu spadkobiercy, podczas gdy stanowi ono podstawę czynności podejmowanych w związku ze spadkiem. Wynika z tego, że – wbrew twierdzeniom sądu odsyłającego i zastępcy notarialnego – nie należy brać pod uwagę charakteru orzeczenia lub jego znaczenia.

55. Po drugie należy pamiętać, że prawodawca unijny ustanowił dwa kryteria: jedno jest przedmiotowe, a drugie to kryterium organu wydającego.

56. Analiza pierwszego z tych kryteriów nie stwarza żadnego problemu, bowiem Trybunał orzekł w sprawie Oberle, że krajowe poświadczenia spadkowe wchodzą w zakres stosowania rozporządzenia nr 650/2012 z racji ich przedmiotu¹⁴.

57. Pozostaje zatem do przeanalizowania drugie kryterium opisane w art. 3 ust. 1 lit. g) tego rozporządzenia, a mianowicie kryterium nawiązujące do organu wydającego orzeczenie, czyli sądu.

58. Artykuł 3 ust. 2 akapit pierwszy wymienionego rozporządzenia stanowi, że „termin »sąd« oznacza każdy organ sądowy i wszystkie inne organy oraz przedstawiciele zawodów prawniczych właściwych w sprawach spadkowych, którzy wykonują funkcje sądowe lub działają na podstawie przekazania uprawnień przez organ sądowy, lub działają pod kontrolą organu sądowego [...]”.

59. Zatem chodzi nie tylko o organy, których pozycja gwarantuje im niezależność w stosunku do innych organów państwa, ale również takie, które spełniają równoważne wymogi ze względu na funkcje, które wykonują, lub ze względu na uczestnictwo organu sądowego.

¹³ Ustalenie przez urzędnika sądowego kosztów postępowania jest uznawane za „orzeczenie”, gdyż „urzędnik sądowy działa jako organ sądu rozpoznającego sprawę co do istoty i dlatego że w przypadku sporu sam organ sądowy orzeka o kosztach” [wyrok z dnia 2 czerwca 1994 r., Solo Kleinmotoren (C-414/92, EU:C:1994:221, pkt 16)].

¹⁴ Punkt 30 wyroku Oberle.

60. W konsekwencji pojęcia „orzeczenia” i „funkcji sądowych” są ściśle powiązane, co zostało potwierdzone w motywie 22 rozporządzenia nr 650/2012, który przewiduje, że „[j]eżeli notariusze sprawują funkcje sądownicze, są oni związani zasadami jurysdykcji [¹⁵], a przepływ *wydanych przez nich orzeczeń* powinien się odbywać zgodnie z przepisami o uznawaniu, wykonalności i wykonywaniu orzeczeń”¹⁶, a następnie, by rozwiązać wszelkie wątpliwości, że „[j]eżeli notariusze nie sprawują funkcji sądowniczych, nie są oni związani zasadami jurysdykcji, a przepływ *wydawanych przez nich dokumentów urzędowych* powinien być zgodny z przepisami o dokumentach urzędowych”¹⁷.

61. Poza tym art. 3 ust. 2 akapit drugi tego rozporządzenia stanowi, że państwa członkowskie wskazują Komisji, które organy pozasądowe wykonują funkcje sądowe na równi z sądami.

62. W tym wypadku należy stwierdzić, że władze polskie nie wskazały notariuszy jako wykonujących funkcje sądowe¹⁸.

63. W konsekwencji trzeba odpowiedzieć na zawarte w trzecim pytaniu zapytania sądu odsyłającego o skutki braku tego powiadomienia, od których zależeć będzie konieczność wypowiedzenia się na temat pojęcia „funkcji sądowych”, którego dotyczy drugie pytanie.

2. Skutki braku powiadomienia przewidzianego w art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia nr 650/2012

64. Trybunał nie miał jeszcze okazji wypowiedzenia się w kwestii powiadomień dokonywanych przez państwa członkowskie zgodnie z przepisami rozporządzenia nr 650/2012. Jednak podobny problem był już badany w dziedzinie ubezpieczeń społecznych. Dotyczył on w szczególności wykładni art. 9 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego¹⁹ zmienionego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 465/2012 z dnia 22 maja 2012 r.²⁰, które przewiduje, że państwa członkowskie powiadamiają Komisję o oświadczeniach dotyczących świadczeń krajowych i braku systemu ubezpieczeń, o którym mowa w różnych przepisach rozporządzenia nr 883/2004. Sądzę, że tezy orzecznictwa Trybunału sformułowane w tej dziedzinie można zastosować do powiadomień przewidzianych w rozporządzeniu nr 650/2012 pomimo różnic związanych z przedmiotem stosowanych instrumentów, ponieważ w orzecznictwie tym ujawniają się niezmiennie podstawy analizy opierające się na fundamentach, których nie można odrzucić²¹.

15 Zobacz również w tym względzie motyw 21.

16 Wyróżnienie własne.

17 Wyróżnienie własne.

18 Sporządzona z podziałem na państwa lista innych organów oraz przedstawicieli zawodów prawniczych równorzędnych sądom, notyfikowanych Komisji, jest dostępna na następującej stronie internetowej: https://e-justice.europa.eu/content_succession-380-pl.do?clang=pl

Poza tym skoro nie powołano się na przesłankę przekazania uprawnień przez organ sądowy lub działanie pod kontrolą organu sądowego, to nie wypowiadał się na ten temat.

19 Dz.U. 2004, L 166, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2004, L 200, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 5, s. 72.

20 Dz.U. 2012, L 149, s. 4, zwane dalej „rozporządzeniem nr 883/2004”.

21 Natomiast w przeciwieństwie do tego, co twierdzi P. Wautelet w: A. Bonomi, P. Wautelet, *Le droit européen des successions, Commentaire du règlement (UE) n° 650/2012, du 4 juillet 2012*, wydanie 2, Bruxelles, Bruylant 2016, pkt 71, przypis 89, s. 173, nie sądzę, by można się doszukiwać analogii z przepisami rozporządzenia Rady (WE) nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.U. 2000, L 160, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 1, s. 191) zmienionego rozporządzeniem Rady (WE) nr 603/2005 z dnia 12 kwietnia 2005 r. (Dz.U. 2005, L 100, s. 1, zwanego dalej „rozporządzeniem nr 1346/2000”) ani z wyrokiem z dnia 21 stycznia 2010 r., MG Probud Gdynia (C-444/07, EU:C:2010:24, pkt 40). Załącznik A do rozporządzenia nr 1346/2000 zawiera bowiem wykaz postępowań, do których stosuje się to rozporządzenie, i stanowi jego integralną część. Tak samo jest z art. 4 pkt 7 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 805/2004 z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie utworzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (Dz.U. 2004, L 143, s. 15 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 7, s. 38) i z art. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. o jurysdykcji i uznawaniu oraz wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1), z których Trybunał wywiódł, że przepisy tych artykułów, odnoszących się wyraźnie do organów w nich wspomnianych lub wymienionych, nie dotyczą notariuszy w Chorwacji [zob. wyroki z dnia 9 marca 2017 r.: Zulfikarpašić (C-484/15, EU:C:2017:199, pkt 34); Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, pkt 46)].

65. Podobnie w przypadku ostatnich orzeczeń z wyroków: z dnia 3 marca 2016 r., Komisja/Malta²², i z dnia 30 maja 2018 r., Czerwiński²³, wynika, że Trybunał stwierdził, iż oświadczenia państw członkowskich ustanawiają domniemanie, że zgłoszone ustawodawstwa krajowe wchodzą w zakres przedmiotowy stosowania rozporządzenia nr 883/2004. Natomiast okoliczność, że państwo członkowskie nie zgłosiło ustawodawstwa krajowego na podstawie tego rozporządzenia, nie może sama w sobie dowodzić, że owe przepisy nie są objęte zakresem stosowania tegoż rozporządzenia²⁴. Dopóki oświadczenia złożone przez państwo członkowskie nie zostaną zmienione lub wycofane, inne państwa członkowskie powinny je uwzględniać²⁵.

66. Trybunał dodał, że jeżeli istnieją wątpliwości odnośnie do dokładności oświadczenia złożonego przez państwo członkowskie, w szczególności co do kwalifikacji, której mogło dokonać to państwo²⁶, „sąd krajowy, przed którym toczy się spór dotyczący przepisów krajowych, może zawsze stanąć przed koniecznością wydania rozstrzygnięcia w kwestii [tej] kwalifikacji [...] w przedłożonej mu sprawie, a w razie potrzeby – zwrócić się do Trybunału z pytaniem prejudycjalnym, które tego dotyczy”²⁷.

67. Poza tym jeżeli kwalifikacja powinna zostać dokonana przez dany sąd krajowy w sposób autonomiczny, to kwalifikacja dokonana w oświadczeniu złożonym przez właściwy organ krajowy nie jest wiążąca dla tego sądu²⁸. Moim zdaniem identycznie jest w przypadku braku oświadczenia.

68. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby odpowiadając na trzecie pytanie, prejudycjalne Trybunał orzekł, że brak przewidzianego w art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia nr 650/2012 dotyczącego wykonywania przez notariuszy funkcji sądowych powiadomienia Komisji przez Rzeczpospolitą Polską nie ma charakteru definitywnego.

69. W konsekwencji należy zbadać drugie pytanie prejudycjalne stawiane przez sąd odsyłający, poprzez które zmierza on zasadniczo do ustalenia, czy rozporządzenie nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że w Polsce notariusze działający w ramach kompetencji przyznanych im przez prawo krajowe w postępowaniu o sporządzenie aktu poświadczenia dziedziczenia wykonują funkcje sądowe.

3. Pojęcie „funkcji sądowych”

70. Rządy hiszpański i węgierski uważają, że termin „sąd” użyty w rozporządzeniu nr 650/2012 obejmuje nie tylko sądy w dosłownym znaczeniu tego słowa, zgodnie z wyrażeniem użytym w motywie 20, ale również, ogólnie rzecz biorąc, każdy organ sprawujący taką funkcję na analogicznych warunkach, co ma ich zdaniem miejsce w przypadku notariusza wydającego akt poświadczenia dziedziczenia zgodnie z prawem polskim. Z kolei Komisja, podobnie jak Rzeczpospolita Polska, wyraża pogląd przeciwny, a podczas rozprawy sprecyzowała, z uwzględnieniem uzasadnienia wyroku Oberle, że w odniesieniu do organów pozasądowych termin ten odnosi się wyłącznie do postępowań spornych.

71. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału pojęciu „funkcji sądowych”, które nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia swego znaczenia i zakresu, należy nadać autonomiczną i jednolitą wykładnię, uwzględniając nie tylko brzmienie art. 3 rozporządzenia nr 650/2012, ale również ogólną systematykę i cel tego rozporządzenia²⁹.

²² C-12/14, EU:C:2016:135.

²³ C-517/16, EU:C:2018:350.

²⁴ Zobacz wyrok z dnia 30 maja 2018 r., Czerwiński, (C-517/16, EU:C:2018:350, pkt 31, 32 i przytoczone tam orzecznictwo).

²⁵ Zobacz wyrok z dnia 3 marca 2016 r., Komisja/Malta (C-12/14, EU:C:2016:135, pkt 39).

²⁶ Zobacz wyrok z dnia 30 maja 2018 r., Czerwiński (C-517/16, EU:C:2018:350, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo).

²⁷ Wyrok z dnia 30 maja 2018 r., Czerwiński (C-517/16, EU:C:2018:350, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo).

²⁸ Zobacz wyrok z dnia 30 maja 2018 r., Czerwiński (C-517/16, EU:C:2018:350, pkt 38, 39).

²⁹ Zobacz wyroki: z dnia 9 marca 2017 r., Zulfikarpašić (C-484/15, EU:C:2017:199, pkt 32); z dnia 1 marca 2018 r., Mahnkopf (C-558/16, EU:C:2018:138, pkt 32).

a) Brzmienie

72. W pierwszym rzędzie należy podkreślić specyficzny charakter pojęcia „sądu” z rozporządzenia nr 650/2012. Rzeczywiście, jak wynika z pkt 4.1 art. 2 uzasadnienia wniosku Komisji³⁰, „[w] niniejszym rozporządzeniu przyjęto szeroką koncepcję sądu, która obejmuje również inne organy wykonujące funkcje leżące w kompetencji sądów, w szczególności w drodze przekazania uprawnień, co dotyczy przede wszystkim notariuszy i sekretarzy sądowych”.

73. Zatem w odróżnieniu od na przykład rozporządzeń nr 805/2004 i nr 1215/2012, które nie zawierają żadnego ogólnego postanowienia w tej kwestii³¹, rozporządzenie nr 650/2012 uściśla w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy, że termin „sąd”³² oznacza nie tylko organy sądowe, lecz również każdy inny organ właściwy w sprawach spadkowych, który wykonuje funkcje sądowe i który spełnia pewne wymogi wymienione w tymże przepisie³³.

74. Ten wymóg dotyczący funkcji sprawowanych przez organy pozasądowe należy powiązać z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, zgodnie z którym „w odniesieniu do funkcji notariuszy [...] istnie[ą] fundamentaln[e] różnic[e] między funkcją sądową a funkcją notarialną”³⁴.

75. Kryteria umożliwiające kwalifikację wykonywanych funkcji zostały wymienione w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy rozporządzenia nr 650/2012. I tak, „takie inne organy i przedstawiciele zawodów prawniczych [powinni] zapewnia[ć] gwarancje bezstronności i prawa wszystkich stron do bycia wysłuchanymi oraz [...] ich orzeczenia na mocy prawa państwa członkowskiego, w którym działają:

- a) [powinny móc] być przedmiotem zaskarżenia do organu sądowego lub ponownego rozpoznania przez organ sądowy; oraz
- b) [powinny mieć] moc i skutek podobne do orzeczenia organu sądowego w takiej samej sprawie”.

b) Ogólna systematyka rozporządzenia nr 650/2012 i zamierzony cel

76. Wymogi wymienione w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy rozporządzenia nr 650/2012 gwarantują poszanowanie zasady wzajemnego zaufania do działania wymiaru sprawiedliwości w państwach członkowskich Unii, która to zasada leży u podstaw stosowania przepisów tego rozporządzenia dotyczących uznawania i wykonywania orzeczeń w innym państwie członkowskim, zainspirowanych rozporządzeniem (WE) nr 44/2001³⁵.

30 Wniosek rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych i dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie utworzenia europejskiego certyfikatu spadkowego [COM(2009) 154 wersja ostateczna]. Zobacz również motyw 20 rozporządzenia nr 650/2012.

31 Dla porównania wyroki z dnia 9 marca 2017 r.: Zulfikarpašić (C-484/15, EU:C:2017:199, pkt 35); Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, pkt 48). Zobacz również objaśnienia na temat różnych wersji językowych zawarte w opinii rzecznika generalnego M. Bobeka w sprawie Pula Parking (C-551/15, EU:C:2016:825, pkt 68, 71).

32 Zobacz szczegółowe przedstawienie różnorodnych definicji pojęcia „sąd” w mojej opinii w sprawie Zulfikarpašić (C-484/15, EU:C:2016:654, pkt 67 i nast.).

33 Zobacz w tym względzie wyroki z dnia 9 marca 2017 r.: Zulfikarpašić (C-484/15, EU:C:2017:199, pkt 35); Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, pkt 48), oraz motyw 20 rozporządzenia nr 650/2012.

34 Wyrok z dnia 9 marca 2017 r., Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo).

35 Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 4, s. 42). Zobacz odnośnie do genezy rozporządzenia nr 650/2012 wniosek rozporządzenia wymieniony w przypisie 30 niniejszej opinii, a zwłaszcza pkt 4.4 uzasadnienia. Zobacz również motyw 59 rozporządzenia nr 650/2012: „Z uwagi na ogólny cel niniejszego rozporządzenia, jakim jest wzajemne uznawanie wydanych w państwach członkowskich orzeczeń w przedmiocie dziedziczenia, niezależnie od tego, czy takie orzeczenia wydano w postępowaniu procesowym, czy nieprocesowym, w niniejszym rozporządzeniu powinny znaleźć się przepisy dotyczące uznania, wykonalności i wykonania orzeczeń podobne do przepisów przewidzianych w innych aktach prawnych Unii w obszarze współpracy sądowej w sprawach cywilnych”. W tym zakresie zob. wyroki z dnia 9 marca 2017 r.: Zulfikarpašić (C-484/15, EU:C:2017:199, pkt 40–43); Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, pkt 54).

77. Te wymogi tworzą różnicę pomiędzy uregulowaniem prawnym przepływu „orzeczeń” i przepływu „dokumentów” w państwach członkowskich, która została wyjaśniona w szczególności w art. 59 rozporządzenia nr 650/2012³⁶.

78. W konsekwencji poza wymogiem bezstronności kryterium funkcjonalnym, które należy, moim zdaniem, stosować, jest kryterium przyznanego właściwemu organowi uprawnienia do rozstrzygnięcia ewentualnego sporu³⁷ lub do orzekania w ramach posiadanej kompetencji, w oparciu o samodzielnie dokonywaną ocenę, które uzasadnia poszanowanie podstawowych zasad procesowych, w tym zasady kontrydiktoryjności, oraz istnienie środków odwoławczych gwarantujących swobodny przepływ orzeczeń zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału³⁸. Z tych względów stoję na stanowisku, że w sprawach spadkowych nie należy odchodzić od tej wykładni, którą powinno się stosować do orzeczeń wydawanych tak w postępowaniu spornym jak i niespornym³⁹.

79. Zatem jeżeli chodzi o organy pozasądowe wskazane w rozporządzeniu nr 650/2012, to jedynym użytecznym kryterium jest kryterium posiadania uprawnień decyzyjnych⁴⁰. Inaczej mówiąc, kompetencja takiego organu pozasądowego nie powinna być uzależniona jedynie od woli stron. Bowiemy w takiej sytuacji, choć organ ten powinien przeprowadzić czynności weryfikujące, to jego rola polega na spisaniu porozumienia uczestników postępowania, a w razie braku zgody między stronami na skierowaniu ich przed organ sądowy⁴¹.

80. Stwierdzenie, że postępowanie ma podstawy konsensualne, czemu towarzyszy brak środków zaskarżenia, prowadzi do konieczności zarzucenia jakiegokolwiek dyskusji na temat równoważności skutków wydawanego dokumentu i skutków wywoływanych przez orzeczenie wydane przez organ sądowy w rozumieniu art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. b) rozporządzenia nr 650/2012, skoro kryteria kwalifikacji ustanowione w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy tego rozporządzenia wymagają kumulatywnego spełnienia.

81. Proponuję zatem interpretację zbliżoną do wykładni wynikającej z wyroku Oberle wydanego niedawno przez Trybunał. Niemniej wzbogacę ją o pewne uściślenia terminologiczne.

36 Porównaj brzmienie art. 46 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. 2003, L 338, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 6, s. 243): „Dokumenty urzędowe, które zostały sporządzone i są wykonalne w jednym państwie członkowskim, jak również porozumienia między stronami, które są wykonalne w państwie członkowskim, w którym zostały zawarte, uznaje się i stwierdza ich wykonalność na tych samych warunkach jak orzeczenia”.

37 Dla porównania wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r., Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, pkt 25). Zobacz również moja opinia w sprawie BUAK Bauarbeiter-Urlaubs- u. Abfertigungskasse (C-579/17, EU:C:2018:863, pkt 51).

38 Zobacz wyrok z dnia 9 marca 2017 r., Zulfikarpašić (C-484/15, EU:C:2017:199, pkt 43).

39 Dla porównania wyrok z dnia 15 listopada 2012 r., Gothaer Allgemeine Versicherung i in. (C-456/11, EU:C:2012:719, pkt 31, 32). Trybunał podkreślił zwłaszcza, że konsekwencją zawężającej wykładni pojęcia „orzeczenia” byłoby stworzenie odrębnej kategorii aktów wydawanych przez sądy, których sądy innych państw członkowskich nie musiałyby w związku z tym uznawać, i że uznanie za orzeczenie nie powinno zależeć od kwalifikacji tego rodzaju orzeczenia w prawie innego państwa członkowskiego.

40 Dla porównania wyroki: z dnia 24 maja 2011 r., Komisja/Austria (C-53/08, EU:C:2011:338, pkt 85); z dnia 1 lutego 2017 r., Komisja/Węgry (C-392/15, EU:C:2017:73, pkt 108 i przytoczone tam orzecznictwo).

41 Zobacz wyrok z dnia 2 czerwca 1994 r., Solo Kleinmotoren (C-414/92, EU:C:1994:221, pkt 18); moja opinia w sprawie Gothaer Allgemeine Versicherung i in. (C-456/11, EU:C:2012:554, pkt 38); opinia rzecznika generalnego M. Szpunara w sprawie Oberle (C-20/17, EU:C:2018:89, pkt 74 i przytaczane komentarze doktryny). Dla porównania wyroki: z dnia 24 maja 2011 r., Komisja/Austria (C-53/08, EU:C:2011:338, pkt 103); z dnia 1 lutego 2017 r., Komisja/Węgry (C-392/15, EU:C:2017:73, pkt 116).

82. W przywołanej sprawie, dotyczącej jurysdykcji sądu niemieckiego w sprawie wydania poświadczenia spadkowego o zakresie ograniczonym do części spadku znajdującej w Niemczech, Trybunał nie przyznał w kontekście wykładni szczególnego znaczenia rodzajowi lub wadze stwierdzeń dotyczących statusu spadkobiercy dla późniejszego przebiegu czynności spadkowych, lecz celowi skupienia w jednym państwie członkowskim postępowań toczących się przed sądem sensu stricto „niezależnie od tego, czy postępowania te mają charakter sporny, czy też nie”⁴².

83. Trybunał orzekł, że „zasada jurysdykcyjna [odnosząca się do jurysdykcji międzynarodowej sądów państw członkowskich w postępowaniach mających za przedmiot ogół spraw dotyczących spadku⁴³] ustanowiona w art. 4 [rozporządzenia nr 650/2012] dotyczy również postępowań, które nie prowadzą do wydania orzeczenia sądowego”⁴⁴. Trybunał wypowiedział się podobnie w kontekście celu realizowanego przez rozporządzenie nr 650/2012, którym jest uniknięcie fragmentaryzacji dziedziczenia⁴⁵.

84. Należy z tego wyciągnąć dwa wnioski. Przede wszystkim Trybunał stawia na pierwszym miejscu kryterium organu, a dokładniej kryterium związane z cechami właściwego organu, który wydał poświadczenie spadkowe, a nie kryterium funkcjonalne nawiązujące do rodzaju postępowania, skoro chodziło o sąd, który miał być właściwy w sprawach spadkowych w przypadku sporu⁴⁶. Wynika z tego, że decydujące w analizie funkcji organu pozasądowego pozostaje kryterium wykonywania uprawnień decyzyjnych bez względu na rodzaj postępowania: sporny czy niesporny.

85. Poza tym, jak potwierdziła to dyskusja podczas rozprawy, ze względu na dualizm postępowań przewidzianych w rozporządzeniu nr 650/2012 należy zachować ostrożność w kwestii warunków użycia sformułowania „funkcje sądowe”. W wyroku Oberle, w pkt 38, Trybunał posłużył się bowiem tym sformułowaniem w opozycji do postępowania krajowego o charakterze niespornym. W pkt 40 tego wyroku, w takim samym kontekście, Trybunał użył sformułowania: „fakt wydania orzeczenia mającego charakter wyłącznie sądowy”. Ponadto w pkt 42 wymienionego wyroku, w nawiązaniu do oświadczeń dotyczących spadku przyjmowanych przez sądy, wskazał, że „zasada jurysdykcyjna ustanowiona w art. 4 dotyczy również postępowań, które nie prowadzą do wydania *orzeczenia sądowego*”⁴⁷, używając wyrażenia generalnie rozumianego jako zakładające istnienie sporu, w szczególności w przypadku badania dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym⁴⁸.

86. W konsekwencji, kontynuując moje wcześniejsze wywody, sugerowałbym, aby wyrażenie „funkcje sądowe” odnosiło się zarówno do postępowań spornych, jak i niespornych, o ile te ostatnie nie są kształtowane jedynie przez wolę stron.

42 Punkt 44 wyroku Oberle. W pkt 38 Trybunał podniósł, że według „postanowienia odsyłającego [...] postępowanie mające za przedmiot wydanie krajowych poświadczeń spadkowych jest postępowaniem niespornym i [...] *orzeczenia* wydawane w kontekście odnośnego postępowania poświadczeniowego zawierają wyłącznie ustalenia okoliczności stanu faktycznego, nie zawierają natomiast żadnych rozstrzygnięć mogących uzyskać walor prawomocności” (wyróżnienie własne).

43 Wyrażenie zaczerpnięte z pkt 44 wyroku Oberle.

44 Punkt 42 wyroku Oberle.

45 Zobacz pkt 56 wyroku Oberle.

46 Takie kryterium można uznać za zbliżone do wymogu z art. 42 ust. 2 lit. b) ppkt (i) rozporządzenia nr 1215/2012 obowiązującego w kontekście wykonywania orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe. Zaświadczenie wydane w tym celu przez sąd pochodzenia powinno potwierdzać, że sąd ten ma jurysdykcję w sprawie głównej.

47 Wyróżnienie własne.

48 Zobacz dla przypomnienia ewolucji orzecznictwa Trybunału w stronę szerokiej wykładni moja opinia w sprawie BUAK Bauarbeiter-Urlaubs- u. Abfertigungskasse (C-579/17, EU:C:2018:863, pkt 34).

87. W każdym razie zakres rozstrzygnięcia zawartego w wyroku Oberle należy ograniczać do kwestii jurysdykcji międzynarodowej sądów, którą wyrok ten rozstrzygnął, nadając odpowiednią rangę największej korzyści płynącej z rozporządzenia nr 650/2012 w postaci wyeliminowania różnorodności podstaw jurysdykcyjnych w sprawach spadkowych. Otóż nawet jeśli takiego rozstrzygnięcia nie należy postrzegać jako ograniczonego wyłącznie do organów sądowych, to uzasadnienie tego wyroku nie pozwala jednak uznać, że Trybunał zamierzał zmodyfikować pojęcie „funkcji sądowych”, rozszerzając jego zakres na czynności, których skutkiem jest zarejestrowanie oświadczenia woli.

88. Inaczej mówiąc, wyrok ten nie zwiastuje poszerzenia koncepcji pojęcia „orzeczenia”, ewentualnie skorelowanego z koncepcją pojęcia „sądu”, która w sprawach spadkowych miałaby być odbiegać od ogólnie przyjętej.

89. Zatem nie można wywodzić na podstawie tego wyroku odnoszącego się do postępowania niespornego, że każdy organ pozasądowy, który wydaje poświadczenia spadkowe, wydaje – w przypadku braku sporu – orzeczenia jako sąd w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012.

90. Tak samo nie można z niego wywodzić argumentu, jak sugeruje polski zastępca notarialny, z okoliczności, że termin „decyzja” został użyty w art. 72 rozporządzenia nr 650/2012 dotyczącym odwołania, które można wnieść po wydaniu europejskiego poświadczenia spadkowego, skoro to poświadczenie korzysta z autonomicznego reżimu prawnego, jak orzekł Trybunał w wyroku Oberle⁴⁹, i skoro termin ten jest używany bez względu na to, jaki organ byłby organem wydającym wymienionym w art. 67 tego rozporządzenia, który należy interpretować w powiązaniu z jego art. 64.

91. W świetle tych objaśnień należy teraz dokonać kwalifikacji funkcji wykonywanych przez polskiego notariusza, gdy sporządza akt poświadczenia dziedziczenia.

4. Analiza funkcji polskiego notariusza w świetle ustalonych kryteriów

92. Jak wynika z przeprowadzonych badań, zgodnie z art. 4 i art. 5 § 1 Prawa o notariacie notariusze prowadzą kancelarię⁵⁰ na swój rachunek i prowadzą swoją podstawową działalność w zamian za wynagrodzenie określone na podstawie umowy zawieranej ze stronami czynności w granicach taksy.

93. Odnosnie do czynności notarialnych dokonywanych w sprawach spadkowych należy najpierw przypomnieć, że zgodnie z art. 1027 Kodeksu cywilnego względem niedziedziczących osób trzecich spadkobierca może udowodnić swoje prawa wynikające z dziedziczenia tylko za pomocą stwierdzenia nabycia spadku albo zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia. Sąd odsyłający wyjaśnił⁵¹, że taka alternatywa została wprowadzona w 2009 r. dla spraw spadkowych niespornych.

94. Zatem notariusz może prowadzić postępowanie w celu poświadczenia statusu spadkobiercy tylko w przypadku zgody wszystkich zainteresowanych osób⁵² i braku wątpliwości⁵³ co do istnienia jurysdykcji krajowej, treści właściwego prawa obcego, osoby spadkobiercy i praw do spadku. Powinien odmówić sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia zwłaszcza, jeżeli przy sporządzaniu protokołu dziedziczenia nie były obecne wszystkie osoby, które mogą wchodzić w rachubę jako spadkobiercy⁵⁴. W przypadku wydania dwóch lub więcej aktów poświadczenia dziedziczenia w odniesieniu do tego

49 Punkt 46 tego wyroku.

50 [Przyp. tłum.: przypis nie dotyczy polskiej wersji językowej opinii gdyż objaśnia francuskie tłumaczenie pojęcia „kancelarii” jako „étude”].

51 W pkt 3 „Przepisy prawa krajowego” postanowienia odsyłającego (s. 10 tłumaczenia na język francuski).

52 Artykuł 95c § 2 pkt 1 Prawa o notariacie. Sąd odsyłający precyzuje, że wniosek o wydanie notarialnego aktu poświadczenia dziedziczenia może być złożony tylko przez spadkobierców, którzy muszą być zgodni co do jego określonej treści (s. 10 tłumaczenia postanowienia odsyłającego, dwa ostatnie akapity).

53 Artykuł 95e § 1 Prawa o notariacie.

54 Artykuł 95e § 2 pkt 2 Prawa o notariacie.

samemu spadku sąd spadku na wniosek zainteresowanego uchyła wszystkie akty poświadczenia dziedziczenia i wydaje postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku⁵⁵. Zgodnie z art. 669¹ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku stanowi podstawę do uchylenia zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia. Zresztą choć akt poświadczenia dziedziczenia ma skutki prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku⁵⁶, nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej⁵⁷ i nie podlega zaskarżeniu środkiem odwoławczym. Może być tylko uchylony, zwłaszcza w przypadkach wymienionych w art. 669¹ i art. 679⁵⁸ Kodeksu postępowania cywilnego.

95. Z przepisów tych wynika jasno, że wykonywanie zadań powierzonych notariuszom w dziedzinie spadków ma podstawy konsensualne oparte na uprzedniej zgodzie zainteresowanych osób lub ich zgodnej woli i w przypadku braku zgody nie ma żadnego wpływu na kompetencje sądu. W konsekwencji nie można uważać tych zadań samych w sobie za bezpośredni i szczególny udział w wykonywaniu funkcji sądowych.

96. Poza tym, jak już orzekł Trybunał przy okazji postępowania w sprawach dotyczących uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego⁵⁹, wniosku tego nie podważa okoliczność, że notariusz ma obowiązek przeprowadzenia kontroli poszanowania przesłanek wymaganych ustawowo, na co powołuje się zastępca notarialny, jako że nie posiada on żadnych uprawnień decyzyjnych z wyjątkiem możliwości odmowy sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia, ani okoliczność, że sporządzane dokumenty wywołują skutki równoważne orzeczeniom sądowym.

97. Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe rozważania, proponuję, aby Trybunał odpowiedział na drugie pytanie sądu odsyłającego, że art. 3 ust. 2 akapit pierwszy rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że notariusz, który sporządza akt poświadczenia dziedziczenia na zgodny wniosek wszystkich uczestników postępowania notarialnego, zgodnie z przepisami prawa polskiego, nie jest objęty zakresem pojęcia „sądu” w rozumieniu tego rozporządzenia. W konsekwencji polski akt poświadczenia dziedziczenia sporządzony przez notariusza nie stanowi „orzeczenia” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) wymienionego rozporządzenia, do którego to orzeczenia należy załączyć zaświadczenie dotyczące orzeczenia w sprawie spadkowej odpowiadające formularzowi I znajdującemu się w załączniku 1 do rozporządzenia wykonawczego nr 1329/2014.

98. Zatem nie zachodzi potrzeba udzielenia odpowiedzi na pytanie pierwsze ani czwarte sądu odsyłającego, gdyż stały się one w związku z tym bezprzedmiotowe. Do zbadania pozostaje więc pytanie piąte dotyczące kwalifikacji przedmiotowego dokumentu jako „dokumentu urzędowego”.

55 Artykuł 669¹ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego.

56 Artykuł 95j Prawa o notariacie.

57 Artykuł 363 i nast. Kodeksu postępowania cywilnego stosownie do uwag na piśmie rządu polskiego.

58 Zobacz również stanowisko doktryny wymieniane przez rząd polski (Komentarz do art. 95j Prawa o notariacie, w: A. Szereda, *Czynności notarialne. Komentarz do art. 79–112 Prawa o notariacie*, Warszawa, Legalis 2018) dotyczące innych następujących przypadków:

– zarejestrowany został akt poświadczenia dziedziczenia po osobie uznanej za zmarłą lub której zgon został stwierdzony postanowieniem sądu, a postanowienie o uznaniu tej osoby za zmarłą lub o stwierdzeniu jej zgonu zostało uchylone (art. 678 Kodeksu postępowania cywilnego);
– jeżeli skutek prawomocnego zatwierdzenia przez sąd uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku ulega zmianie krąg osób, co do których zarejestrowany został akt poświadczenia dziedziczenia (art. 690 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego).

59 Zwłaszcza wyroki: z dnia 1 lutego 2017 r., Komisja/Węgry (C-392/15, EU:C:2017:73, pkt 118, 121 i przytoczone tam orzecznictwo); z dnia 15 marca 2018 r., Komisja/Republika Czeska (C-575/16, niepublikowany, EU:C:2018:186, pkt 124, 126). W tej ostatniej sprawie Trybunał relacjonował w pkt 90 swojego wyroku, że „[t]o państwo członkowskie podnosi po szóste, że w sytuacji, gdy notariusz działa jako komisarz sądowy, powinien być postrzegany jako »sąd« w rozumieniu rozporządzenia nr 650/2012 w zakresie, w jakim w czeskim porządku prawnym notariusze wykonują w pewnych kwestiach spadkowych funkcje sądowe na tej samej zasadzie co sądy. Republika Czeska zwraca uwagę, że w ramach funkcji komisarza sądowego notariusz, mając za zadanie zajmowanie się sprawami spadkowymi, jest związany zasadami ustanowionymi w tym rozporządzeniu, ponieważ wykonuje funkcję sądową. W związku z tym notariusz spełniałby warunki wymagane, by uznać go za »sąd« w rozumieniu art. 267 TFUE, i mógłby na podstawie tego przepisu skierować do Trybunału wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczący wykładni wymienionego rozporządzenia. Zatem jego działalność należałoby uważać za związaną z wykonywaniem władzy publicznej do celów rozporządzenia nr 650/2012”.

5. Kwalifikacja aktu poświadczenia dziedziczenia jako „dokumentu urzędowego”

99. Zgodnie z definicją umieszczoną w art. 3 ust. 1 lit. i) rozporządzenia nr 650/2012 kwalifikacja dokumentu jako „dokumentu urzędowego” wynika z tego, że autentyczność dokumentu dotyczy podpisu i treści dokumentu urzędowego oraz że została ona stwierdzona przez organ publiczny lub inny organ uprawniony do tego przez dane państwo członkowskie.

100. Definicja ta, zainspirowana definicją przyjętą przez Trybunał w wyroku z dnia 17 czerwca 1999 r., Unibank⁶⁰, poprzez odniesienie do wykładni art. 50⁶¹ konwencji o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych sporządzona w Lugano w dniu 16 września 1988 r.⁶², nie powtarza wymogu związanego z wykonalnością dokumentu⁶³. W tym samym brzmieniu znalazła się w art. 4 ust. 3 lit. a) rozporządzenia nr 805/2004, w art. 2 ust. 1 pkt 3 lit. a) rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych⁶⁴, w art. 2 lit. c) rozporządzenia nr 1215/2012 i art. 3 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Rady (UE) 2016/1103 z dnia 24 czerwca 2016 r. wdrażającego wzmocnioną współpracę w dziedzinie jurysdykcji, prawa właściwego oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących małżeńskich ustrojów majątkowych⁶⁵.

101. W motywie 62 rozporządzenia nr 650/2012 zostało sprecyzowane, że „autentyczność” dokumentu urzędowego należy uważać za pojęcie autonomiczne gwarantujące spełnienie różnych wymogów związanych z uprawnieniami organu sporządzającego dokument: wymogów formalnych, wymogów dotyczących stawienia stron oraz wymogu poświadczenia.

102. Jak orzekł Trybunał odnośnie do stosowania rozporządzenia nr 44/2001, przed wejściem w życie rozporządzenia nr 650/2012, a w szczególności jego art. 3 ust. 1 lit. i) ppkt (ii), pierwszym kryterium, które należy sprawdzić, jest „udział organu publicznego lub innego organu uprawnionego przez państwo pochodzenia”⁶⁶. Podobnie jak w przypadku orzeczeń i w tym przypadku celem jest ułatwienie przepływu tych dokumentów⁶⁷.

103. Drugie kryterium, które należy zbadać, ustanowione w art. 3 ust. 1 lit. i) ppkt (i) rozporządzenia nr 650/2012, odnosi się do roli organu publicznego. Nie może on ograniczyć się do uwierzytelnienia podpisów, ale powinien również potwierdzić autentyczność treści dokumentu, co oznacza, moim zdaniem, że treść nie może odzwierciedlać tylko samych oświadczeń lub oświadczeń woli i że w konsekwencji odpowiedzialność właściwego organu może obejmować informacje zawarte w dokumencie.

104. Zatem spełnienie wymogów autentyczności ustanowionych w prawie polskim należy zbadać pod kątem tych właśnie wymogów.

105. W tym wypadku, po pierwsze, nie ulega wątpliwości, że w polskim porządku prawnym notariusze są uprawnieni do sporządzania dokumentów urzędowych.

60 C-260/97, EU:C:1999:312, pkt 16, 17.

61 Zobacz w tej kwestii sprawozdanie P. Jenarda i G. Möllera w sprawie konwencji o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych podpisanej w Lugano w dniu 16 września 1988 r. (Dz.U. 1990, C 189, s. 57, pkt 72).

62 Dz.U. 1988, L 319, s. 9.

63 Zobacz P. Wautelet, w: A. Bonomi, P. Wautelet, op.cit., pkt 60, s. 168.

64 Dz.U. 2009, L 7, s. 1.

65 Dz.U. 2016, L 183, s. 1.

66 Wyrok z dnia 17 czerwca 1999 r., Unibank (C-260/97, EU:C:1999:312, pkt 15). Zobacz również pkt 18 tego wyroku.

67 Zobacz art. 59 i 60 rozporządzenia nr 650/2012.

106. Po drugie, wydając akt poświadczenia dziedziczenia, notariusz nie poprzestaje na odebraniu zgodnych oświadczeń spadkobierców. Przeprowadza również czynności weryfikujące, które mogą prowadzić do tego, że odmówi sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia⁶⁸.

107. Po trzecie, zgodnie z art. 95j Prawa o notariacie taki akt poświadczenia dziedziczenia jest rejestrowany i ma skutki prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku.

108. Wynika z tego, że warunki sporządzenia przez polskiego notariusza aktu poświadczenia dziedziczenia powinny prowadzić do uznania tego dokumentu za „dokument urzędowy” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. i) rozporządzenia nr 650/2012.

109. W konsekwencji proponuję, aby Trybunał udzielił na piąte pytanie prejudycjalne odpowiedzi, że art. 3 ust. 1 lit. i) tego rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że akt poświadczenia dziedziczenia sporządzany przez polskiego notariusza stanowi dokument urzędowy, a wydaniu jego wypisu może towarzyszyć załączenie formularza przewidzianego w art. 59 ust. 1 wymienionego rozporządzenia, odpowiadającego formularzowi zawartemu w załączniku 2 do rozporządzenia wykonawczego nr 1329/2014.

V. Wnioski

110. Mając na względzie powyższe rozważania, proponuję, aby Trybunał udzielił na pytania prejudycjalne postawione przez Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim następującej odpowiedzi:

- 1) Brak – przewidzianego w art. 3 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego – powiadomienia przez Rzeczpospolitą Polską dotyczącego wykonywania przez notariuszy funkcji sądowych nie ma charakteru definitywnego.
- 2) Artykuł 3 ust. 2 akapit pierwszy rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „sądu” w rozumieniu tego rozporządzenia nie obejmuje notariusza, który sporządza akt poświadczenia dziedziczenia na zgodny wniosek wszystkich uczestników postępowania notarialnego, zgodnie z przepisami prawa polskiego. W konsekwencji polski akt poświadczenia dziedziczenia sporządzony przez notariusza nie stanowi „orzeczenia” w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) wymienionego rozporządzenia, do którego to orzeczenia należy załączyć zaświadczenie dotyczące orzeczenia w sprawie spadkowej odpowiadające formularzowi I znajdującemu się w załączniku 1 do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 1329/2014 z dnia 9 grudnia 2014 r. ustanawiającego formularze, o których mowa w rozporządzeniu nr 650/2012.
- 3) Artykuł 3 ust. 1 lit. i) rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że akt poświadczenia dziedziczenia sporządzany przez polskiego notariusza stanowi dokument urzędowy, a wydaniu jego wypisu może towarzyszyć załączenie formularza przewidzianego w art. 59 ust. 1 wymienionego rozporządzenia, odpowiadającego formularzowi zawartemu w załączniku 2 rozporządzenia wykonawczego nr 1329/2014.

⁶⁸ Zobacz pkt 94 niniejszej opinii.